

ПИСЬМЕННИКИ-ПРОСВІТЯНИ ТА ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ЗАРУБІЖНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ВЗАЄМИН

В. Г. Матвіїшин

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380(342) 50-60-63;
e-mail: matvivg@rambler.ru*

У статті йдеться про вагомий внесок українських письменників XIX століття у справу розширення літературних зв'язків між Сходом та Заходом шляхом відбору та відтворення українською мовою найкращих взірців західноєвропейського красного письменства.

Ключові слова: *переклад, міжлітературні зв'язки, національна свідомість, іноземні мови, духовна скарбниця.*

Товариство «Просвіта», офіційно створене 8 грудня 1868 р. львівською університетською молоддю, спиралося на підвалини, що були закладені в царині духовного відродження української нації багатьма національними світочами набагато раніше. За статутом, метою товариства було «спомогати народну просвіту в напрямках моральнім, матеріальнім і політичним». Наукові завдання у 1873 р. перебрало новозасноване Товариство імені Т. Шевченка, реорганізоване 1893 р. в Наукове Товариство ім. Т. Шевченка.

У 1898 році «Просвіта» організувала всеукраїнську маніфестацію – 100-річчя «Енеїди» Івана Котляревського – основоположника нової української літератури, що своєю «Перелицьованою Енеїдою» започаткував нову добу в національному красному письменстві. У надзвичайно складних суспільно-політичних умовах царської деспотії, коли все українське жорстоко переслідувалось й висміювалось, він переконливо довів здатність української мови до творення високохудожньої літератури. Автор «Енеїди», «Наталки Полтавки», «Москаля чарівника» досконало володів французькою мовою, перекладав українською мовою байки Жана Лафонтена, російською – уривки з 30-томної праці французького вченого–теолога Дюкєня, зокрема його роздуми над Святим Євангелієм від Луки. Тому має певне підґрунтя гіпотеза про те, що І. Котляревський при написанні «Енеїди» відштовхнувся не лише від «Енеїди» античного поета Вергілія, а й від однойменної бурлескно-трагедійної поеми французького письменника Поля Скаррона (1610-1660). У період боротьби за право існування й утвердження української мови як літературної поема українського письменника–новатора була яскравим прикладом використання літературного твору в суспільно-політичних цілях. Саме «Енеїда» І. Котляревського і «Кобзар» Т. Шевченка проголошували право української мови на самостійне існування. Творчий підхід до набутку своїх по-

передників дав змогу І. Котляревському створити епохальний за своїм значенням твір для подальшого розвитку української мови та літератури.

Рецепція зарубіжних літератур в Україні мало творчий характер і аж ніяк не шкодило самотності української літератури. Звернення українських літераторів до інонаціональних письменств свідчило не про відсталість національної літературної системи, а, навпаки, говорило про широкий ідейно–естетичний світогляд передових діячів культури того часу, що прагнули творчих взаємин з літературами інших народів. Активна праця українських письменників–перекладачів свідчила про їх розуміння важливої ролі, що її відіграє перекладна література на новому національному ґрунті. Запозичувалось передовсім те, що відповідало завданням суспільного життя; національно–визвольного руху, ідеологічним та естетичним позиціям демократичної літератури та критики.

Такою ж епохальною віхою стосовно утвердження української мови в Галичині був вихід альманаху «Русалка Дністрова», підготовлений «Руською трійцею» – Маркіяном Шашкевичем (1811-1843), Яковом Головацьким (1814-1888), Іваном Вагилевичем (1811-1866), що виступили на захист закованого у кайдани соціальної та національної неволі рідного народу, його мови; культури. Саме «Русалка Дністрова», видана у Будапешті 1837 р., відіграла важливу роль у національно–культурному відродженні та становленні нової української літератури на західноукраїнських землях, ставши документом великої суспільної та історико–літературної ваги. Зміст альманаху, зокрема розділ «Переклади», засвідчує тісний зв'язок його авторів з європейським культурно–просвітницьким рухом. Перекладів зі сербської, чеської мов, епіграфи з польської літератури засвідчують про шану й симпатію молодих поетів до духовного надбання інших народів. Своїми перекладами «Руська трійця» розвивала літературну українську мову, тематично розширювала межі української романтичної поезії, піднімала національне красне письменство на відповідний світовий рівень розвитку.

Передові діячі культури України глибоко усвідомлювали, що належний розвиток національної духовності можливий лише за умови творчого використання здобутків міжнаціональної спільноти. «Передача чужомовної поезії, поезії різних віків і народів рідною мовою, – писав І. Франко у передмові до збірки «Поеми», – збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями»[1]. Тому у творчому доробку багатьох українських письменників, громадсько–політичних діячів, які були згодом причетні до діяльності «Просвіти», чітко простежується тенденція до творчого засвоєння літературних надбань інших народів, постійного прагнення до прокладання мостів співпраці з представниками інших країн, творчість яких могла прислужитися збагаченню української культури.

Водночас, широко використовуючи світовий літературний досвід, українська література все ж залишалась глибоко національною й самотньою. І як же актуально звучать нині слова, висловлені у програмі

Головної Руської Ради, надрукованій у першому номері «Зорі Галицької» (1848): «Пробудився вже й наш український лев і ворожить нам красну будучність. Уставайте ж, браття, уставайте з нашого довгого сну, вже час! Уставайте! Але не до колотнечі і незгоди! Тільки двинімся разом, щоб піднести нашу народність і забезпечити дані нам свободи. Користаймо з тої нагоди, щоби не покрилися ганьбою перед світом і не стягнули на себе нарікання наступних поколінь. Поступаймо з іншими народами в любові і згоді! Будьмо тим, чим бути можемо та повинні. Будьмо народами!». Так діяли ті, хто тією чи іншою мірою, був причетний до діяльності «Просвіти», або ж був обраний її почесним членом.

У 1871 році Головний виділ «Просвіти» запропонував обрати Пантелеймона Куліша (1819-1897) почесним членом Товариства, але не зробив цього з огляду на можливі неприємності з боку царського уряду. Пантелеймон Куліш, який ще в 50-х роках підтримував тісні зв'язки з Галичиною, один з перших узявся за переклади творів В.Шекспіра в Україні: «Гамлет», «Принц данський», «Приборкана гоструха», «Макбет», «Коріолан», «Юлій Цезар»; «Ромео і Джульєтта», «Багацько галасу знечев'я», «Антоній і Клеопатра», «Міра за міру», «Король Лір». Усі ці переклади виходили у Львові з передмовами І. Франка, бо ж горезвісним Валуєвським указом (1863 р.) було заборонено видавати книги, в тому числі й перекладні, українською мовою в Російській імперії. Перекладацький доробок П.Куліша охоплює також низку творів Байрона, зокрема: «Чайльд-Гарольдова мандрівка», роман у віршах «Дон-Жуан» та окремі поезії з циклу «Єврейські мелодії». Перекладав він також з німецької Шиллера, Гете, Гайне, Ауербаха, з іспанської – дитячі казки. Уже сам перелік імен – переконливий доказ подвижницької праці П. Куліша на перекладацькій ниві, його прагнення підняти українську літературу на належний європейський рівень. Не зважаючи на мовні вади перекладів П. Куліша, потрібно зазначити, що саме йому належать перші спроби донести до українського читача й глядача високохудожні драматичні твори світової класики. На сьогодні ми можемо пишатись шеститомним виданням (1884 - 1986 рр.), куди ввійшла вся творча спадщина видатного англійського драматурга і поета. Біля джерел цього видання стояв П. Куліш.

У тому ж 1871 р. Головний виділ «Просвіти» також запропонував обрати Миколу Костомарова (1817 - 1885) почесним членом Товариства, однак, як і у випадку з П. Кулішем, було вирішено не накликати на нього неприємностей з боку царизму. Його праці видавала як київська, так і львівська «Просвіти». М. Костомаров як співзасновник «Кирило-Мефодіївського Братства» – предтечі «Просвіти» – у своїх численних історичних монографіях та історіософських розвідках обстоював право на самостійність української нації й окремішність українського історичного процесу. «Любов до малоросійського слова все більше й більше мене охоплювала, – писав М. Костомаров у своїй «Автобіографії» (1875р.), – мені було гірко, що така чудова мова залишається без будь-якої літературної обробки і, крім того, піддається цілковито незаслужено

зневазі. Я повсюди чув грубі випадки і глузування над хохлами не лише від великоросів, але навіть і від малоросів вищого класу, які вважали за можливе глумитися над мужиком і способом його мовлення...»[2].

Таке зверхнє великодержавне ставлення російських шовіністів та їх апологетів з числа хохлів–манкуртів до української мови й культури ще сильніше штовхало М. Костомарова на захист українців як нації, їх права на свою державність й самовизначення. А для того, щоб не лише на словах захищати українську мову, М.Костомаров утверджує її у своїх поетичних та драматичних творах, в тому числі й перекладних. Переклади М. Костомарова були першими українськими інтерпретаціями чарівної лірики англійського барда Байрона. Дивовижна пам'ять та незвичайна ерудиція допомагали М. Костомарову самотужки опанувати у дуже короткий термін (два–три місяці) ту чи іншу іноземну мову. Своєю творчою та публіцистичною діяльністю М.Костомаров показав, що тільки глибоке пізнання і творче засвоєння духовної спадщини інших народів веде до збагачення власної національної культури, ставить на відповідний світовий рівень її розвиток.

Засновником і першим головою «Просвіти» у Києві, а згодом почесним членом львівської та київської «Просвіти», був Борис Грінченко (1863–1910) – письменник, громадський і педагогічний діяч, публіцист, фольклорист, мовознавець і перекладач. Разом з дружиною-письменницею (псевдонім Марія Загірня, М. Чайченко та ін.), дочкою Настею (псевдонім Гаєнко Н., Сагайдачна Настя та ін.), незважаючи на цензурні заборони, ризикуючи бути переслідуваним царською каральною машиною, перекладав твори багатьох російських поетів та прозаїків, зокрема вірші Г. Гайне, Ф. Шиллера, Й. В. Гете, В. Гюго, А. Франса, Д. Дефо, Г. Гауптмана, А. Шніцлера, Д.-Г. Байрона, Г. Андерсена, А. Дюде, Г. Бічер-Стоу, Г. Ібсена, Г.Зудермана, М. Метерлінка, К.Гольдоні, М. Твена, О. Мірбо, Б. Сарду, Г.Брандеса, Е. де Амічіса, О. Шрейнера. Грінченки – автори першої книги для читання в школі українською мовою «Рідне слово» – видавали популярні наукові книжки для народу, надсилали їх до львівської «Просвіти», не маючи найменшої можливості друкуватися у Києві.

Б. Грінченко зізнався у своїй «Автобіографії», що на формування його естетико-літературних уподобань вплинули зарубіжні автори В. Скотт, Байрон, Еркман-Шатріан, В.Гюго, Дюма-батько. Перекладацький інтерес Б. Грінченка був професійним. Його активна діяльність як перекладача та популяризатора кращої літературної спадщини інших народів спиралася на твердому переконанні, що «всяка справа культурна тільки тоді буває певна і міцна, коли вона/.../, зростаючи на рідному ґрунті, живиться живущим духом з духовних здобутків народів усього світу»[3]. Водночас він був надзвичайно толерантний у ставленні до інших народів. У «Додатку до замітки «Галицькі вірші» Б. Грінченко писав: «Ми не ворогуємо ні з поляками, ні з москалями, бо се наші найближчі родичі, наші слов'янські брати»[4].

Яскравим прикладом використання перекладу для пробудження національної свідомості, виховання патріотизму, ненависті до чужоземних поневолювачів була публікація у журналі «Зоря» (1886 р., ч. 9) оповідання «Останній урок» французького письменника А. Доде в інтерпретації Марії Чайченко. До цього ж твору згодом звернулася й Марія Грушевська – дружина Михайла Грушевського, яка чимало прислужилася перекладацькій справі з різних мов, надто з французької, а отже розповсюдженню в Україні кращих надбань зарубіжної літератури. Короткий зміст оповідання дає змогу збагнути його актуальність для тогочасної поневоленої України, де особливо підступно переслідувалось рідне слово.

А. Доде зворушливо веде розповідь про старого вчителя французької мови, який прийшов у клас провести свій останній урок з рідної мови, бо ж пруссаки, які захопили провінцію Ельзас-Лотарингію, наказали вчити дітей тільки німецькою мовою. Свій урок учитель перетворив в урок патріотизму, пробуджуючи в учнів найкращі почуття любові до рідної вітчизни, ненависті до чужоземних загарбників. Учитель наголошує на словах провансальського поета Фредеріка Містрала (1830-1914) – палкого захисника відродження й розвитку національної культури, мови та літератури, пристрасного борця проти духовного знівелювання, останнього майстра провансальського слова в літературі: «Поки пригноблений народ твердо володіє своєю мовою, він ніби володіє ключем від своїх кайданів». Надісланий зі Східної України у Львів, переклад немов висловлював думки українських духовних мужів, які мужньо боролись за право української мови на існування в умовах жорстоких царських переслідувань. Таким чином, український переклад відіграв соціально значиму роль у справі захисту прав національної мови на вільне функціонування на рідних землях усупереч імперським зазіханням на повну асиміляцію населення захоплених територій.

Особливе зацікавлення світовою літературою та розуміння її важливої ролі у культурно-освітній справі мала видатна харківська педагогічна діячка Христина Данилівна Алчевська (1841-1920) – послідовниця українського педагога К. Ушинського, просвітитель, організатор у себе вдома на власний кошт нелегальної жіночої недільної школи, в якій розпочинав свою педагогічну кар'єру Борис Грінченко. У своїй харківській садибі у 1899 р. нею був установлений перший в Україні пам'ятник Т. Шевченку (скульптор В. Беклемішев).

Найбільш вагомим внеском Х. Д. Алчевської у справу розвитку народної освіти був, підготовлений за її редакцією колективний тритомний критико-бібліографічний збірник «Что читать народу?» (1884–1906), який містив анотації та відгуки вчителів на 4.188 книжок зі світової літератури. Головному редактору належало понад 1.150 статей. Ця подвижницька праця була високо оцінена І. Франком, Лесею Українкою, В. Короленком, Софією Ковалевською, Елізою Ожежко, Л. Толстим, А. Чеховим та іншими діячами культури. Видання сприяло піднесенню міжнародного авторитету української педагогіки, а саму авторку було

запорошено як учасницю педагогічних виставок у Парижі (1890, 1900), Москві, Нижньому-Новгороді, обрано віце-президентом Міжнародної ліги освіти, удостоєно вищими міжнародними літературними та педагогічними нагородами, золотими медалями. О. Герцен залучив визнаного педагога до співпраці з журналом «Колокол», на сторінках якого авторка, під псевдонімом Українка, опублікувала низку фахових статей на морально-етичні та педагогічно-дидактичні теми. Своєю працею Х. Д. Алчевська ширила добру славу про Україну.

Сприяли популяризації української культури й її діти – син Іван Алчевський (1876-1917), видатний оперний драматичний тенор петербурзької опери, винятковий талант якого високо оцінили слухачі багатьох міст Європи. У 1906-1907 рр. співак працював у відомому оперному театрі американської столиці «Манхетен Опера Хауз».

Хист літераторки успадкувала від матері дочка Христина Олексіївна Алчевська (1882-1931) – талановита поетеса, прозаїк, літературний критик і публіцист, педагог. Закінчивши учительські курси у Парижі та досконало оволодівши французькою мовою, Х. О. Алчевська розпочала активну перекладацьку діяльність, якою збагатила літературно-мистецьку скарбницю рідного народу. В її творчій спадщині – переклади пісень П.-Ж. Беранже, вірші Вольтера, П. Корнеля, А. де Ламартіна, уривок з «Мізантропа» Мольєра, романи В. Гюго «Бюг-Жаргаль», «93-й рік», «Трудівники моря». Перекладала французькою мовою окремі поетичні твори Т. Шевченка, І. Франка, П. Тичини, російською – твори І. Франка, П. Грабовського, М. Старицького, українською – К. Рилєєва, О. Пушкіна, О. Одоєвського, М. Огарьова, О. Толстого. Були в її творчому доробку й переклади з польської та німецької літератур.

Таким чином, сім'я Алчевських у складних умовах імперської дійсності, спрямованої на повне національне духовне забуття підлеглих народів, робила все можливе для порятунку, розвитку й утвердження української культури.

Чи не найбільш активним діячем «Просвіти» був «Титан праці» (М. Возняк. – **В.М.**) – Іван Франко, який своєю невтомною творчою, перекладацькою, критичною, видавничою діяльністю збагачував українське красне письменство взірцями поетичних, прозових, драматичних творів зарубіжних письменників. Оволодівши п'ятнадцятьма іноземними мовами, І. Франко склав своїми перекладами та власними творами антологію поезій різних епох і народів. Тут і староіндійські легенди, давня арабська й тюркська поезії, гомерівський епос, лірика й драма античної Греції та Риму, цикли старовинних шотландських, англійських, норвезьких, ісландських балад; болгарські, сербські, албанські, італійські, іспанські, португальські, німецькі, румунські, угорські, циганські народні пісні; лірика польських, чеських, словацьких, австрійських, швейцарських, французьких, англійських поетів різного часу.

Своїми численними перекладами і критичними виступами І. Франко надавав українській літературі світового характеру, запозичуючи все, що служить інтересам «рідного народу та загальнолюдським поступо-

вим гуманним ідеям». В одній із найяскравіших праць з питань перекладу польською мовою його поеми «Каменярі» поет зазначав: «Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства»[5]. Як і французький мислитель Монтеस्क'є, І. Франко усвідомлював, що «культуру краю визначає не ступінь родючості землі, а ступінь освіченості громадян», а тому робив усе для того, щоб якнайшвидше дати українському народові знання, необхідні для його самоутвердження й виживання в умовах колоніального поневолення.

Таку ж широку й різноманітну творчу працю на просвітянській ниві проводила Олена Пчілка та її дочка Леся Українка. Запозичивши свій псевдонім від невсипущих трудівниць-бджілок, Ольга Драгоманова–Косач (1849-1930 рр.) майже півстоліття трудилася на ниві української літератури та культури як прозаїк, поет, драматург, перекладач, літературний критик, фольклорист, етнограф, видавець, редактор.

Перекладацький же доробок її дочки Лесі Українки зібраний у другому томі її дванадцятитомника (К., 1976 - 1979), де особливе місце займає поетична спадщина Генріха Гайне у бездоганих інтерпретаціях молодій поетеси, яку всіляко заохочував до тлумачної діяльності І. Франко та улюблений дядько М. Драгоманов. Зазначимо, що І. Франко у 1892 році опублікував у Львові одночасно свою збірку перекладів із Г. Гайне та “Книгу пісень” німецького поета в перекладі Лесі Українки та Максима Стависького. Твір «Enfant perdu» (франц. «Втрачена дитина». – **В. М.**) Леся Українка відтворила у двох мовних варіантах – українською («Стояв на чатах я в війні за волю...») та російською – «Забытый пост я в битвах за свободу...») [6]. У вірші виражаються думки і почуття тих сміливців, які завжди у скрутну хвилину є на передньому краю боротьби, жертвовно йдучи на загибель. Так чинив автор вірша, як і його перекладач. Представлені тут й переклади з В. Гюго, А. Міцкевича, М. Конопницької, Данте Аліг'єрі, Ади Негрі, Д.-Г. Байрона, творчість якого спонукала Лесю Українку вивчити англійську мову з тим, щоб перекладати з оригіналу. Леся Українка встигла опублікувати тільки три свої переклади з Байрона (одну строфу з “Шільйонського сонета”, яким розпочала свій оригінальний цикл “Невільничих пісень”, вірш “Коли сниться мені, що ти любиш мене...”, уривок із філософської містерії “Каїн”). Членам групи молодих українських поетів “Плеяда”(Михайло Обачний, В. Самійленко, Людмила Старицькі-Черняхівська та ін.), що мали на меті поєднання національних цінностей зі здобутками західноєвропейської культури та літератури та якнайшвидше заповнення прогалини в царині українського перекладу, Леся Українка у листі від 8-10 грудня 1889 до брата Михайла радила перекласти найбільш вагомні твори зі світової літератури. Одночасно вона слушно наголошувала, що «в і р ш і т р е б а к о н е ч н е п е р е к л а д а т ь з п е р в о т в о р у» (Виділено авторкою. – **В. М.**) [7]. Саме так робила Леся Українка у своїй перекладацькій праці – спочатку вивчала та удосконалювала відповідну іноземну мову і лише тоді приступала до адекватної інтерпретації чужоземного

поетичного твору рідною мовою. Тому її перекладацькі здобутки й на сьогодні можуть служити взірцями для перекладачів–початківців. Для неї цілком зрозумілим було те, що перекладач поезії повинен бути сам поетом. Лише за такої умови можна говорити про адекватне відтворення ліричного тексту на всіх рівнях, не спотворюючи символічної образності й філософської глибини оригіналу.

Леся Українка як заступник першого голови київської «Просвіти» добровільно прислужилася організації її видавничої діяльності. Своїми перекладами зі слов'янських, східних та західноєвропейських літератур Леся Українка розширювала обрії української культури, сприяла духовному збагаченню рідного народу. Вся її творчість була спрямована на виховання національної гідності українців, на їх входження в сім'ю вільних народів. Не зважаючи на те, що Леся Українка була неперевершеною оптимісткою, яка «без надії сподівалась і крізь сльози співала пісні», все ж вона застерігала у вірші «Легенда віків» (1906 р.):

*Насунула важка червона хмара,
Гула в ній громом братобійна чвара
Вона покрила цілую країну
І повернула її в руїну.*

*Замерк мій дух, і серце заніміло,
І слово з уст озватися не сміло,
Бо та країна – то була моя...*

Цей пророчий вірш Леся Українка назвала французькою мовою «Légende des siècles» за аналогією з визначним тритомним твором Віктора Гюго (1859, 1877, 1883 pp.), в якому поет розглядає трагічне минуле, сучасне й майбутнє людства. Леся Українка в однойменному творі, який за жанром є віршем–медитацією, взірцем філософської лірики, також мріє про храм, де пануватимуть мир і злагода між різними народами. Однак поетеса з болем говорить про тогочасну долю української мови:

*Колись так, може, й наша рідна мова:
Зостанеться на загадку вікам
німим, холодним, дивним трупом слова. [8]*

Творча, критична, перекладацька, епістолярна спадщина Лесі Українки засвідчує її широку обізнаність зі світовим літературним та культурним процесом, позитивне надбання якого їй хотілось якнайширше прилучити до поглиблення й збагачення національної духовності.

Заслугує високої оцінки й перекладацька праця члена Головного Відділу Товариства «Просвіта», автора слів просвітянського гімну Василя Щурата (1871-1948). Як поет–перекладач, літератор збагатив українську духовну скарбницю творами Горация, збіркою «Поезія XIX віку» високохудожніх інтерпретацій лірики французьких поетів різних літературних спрямувань, майстерним відтворенням філософської лірики німецьких класиків Гете та Гайне, студіями з питань українсько–польських літературних зв'язків та перекладами творів А. Міцкевича, Ю. Словаць-

кого, М. Конопницької, Я. Каспровіча, К. Тетмаєра. У його тлумачному доробку – твори англійських, угорських, румунських, чеських, російських та білоруських поетів. Найбільшим здобутком В. Щурата в царині перекладу було його відтворення старофранцузького епосу «Пісня про Роланда», а також віршований переклад «Слова о полку Ігоревім», який до 1914 року вважався одним з найкращих.

Діяльність «Просвіти» була спрямована передусім на піднесення рівня освіченості громадян Руси-України й у цьому першорядну роль відіграли передусім високоосвічені письменники – знавці іноземних мов, які черпали у світовій культурі все цінне, що могло сприяти збагаченню й утвердженню національної духовності.

Література

1. Франко І. Передмова до збірки «Поєми»// Франко І. У 50 т. – К., 1976. – Т. 5. – С. 7.
2. Костомаров Н. Н. Исторические произведения, автобиография. – К., 1990. – С. 450.
3. Грінченко Б. Твори: У 2-х т. –К., 1963. – Т. 2. – С. 588.
4. Зоря. – Львів, 1991. – Ч. 24. – С. 476.
5. Франко І. Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання// Франко І. У 50 т. – К., 1983. – Т. 39. – С. 7.
6. Українка Леся. Твори: У 12 т. – К., 1975. – Т. 2. – С. 264-265.
7. Там само. – К., 1978. – Т. 10. – С. 39.
8. Там само. – К., 1975. – Т.1. – С. 348-349.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 02.09.2009 р.
Рекомендовано до друку докт. філол. наук, професором Хоробом С.І.*

WRITERS-ENLIGHTENERS AND EUROPEAN OF UKRAINIAN- FOREIGN LITERARY MUTUAL RELATIONS

V. G. Matviishin

*PreCarpathian National University by V.Stefanic, 57 Shevchenko Street,
Ivano-Frankivs'k, 76000, Ukraine, ph. +380(342) 50-60-63;
e-mail: matvivg@rambler.ru*

In the article the question is ponderable payment of the Ukrainian writers of XIX age in the matter of expansion of literary communications between the East and the West by a selection and recreation by Ukrainian of the best standards of the west European writing.

Key words: *translation, interliterary communications, national consciousness, foreign languages, spiritual treasury*